ఋణం

అవధాని బాధగా మూలిగి పక్కకి వొత్తిగిలి పడుకున్నాడు. అతని వొళ్ళు సలసల కాగిపోతోంది. శరీరమంతా సూదులతో పొడుస్తున్నట్టు చురచుర లాడుతోంది. తలలో సమ్మెటపోట్లు. ఎటు తిరిగి పడుకున్నా సుఖం లేకుండా వుంది.

నలభై పై బడిన అవధాని ఎప్పుడూ రెండు లంఘనాలు చేసి ఎరుగడు. అతనికి రొంప పట్టడం కూడా చాలా అరుదు. అతను కష్టపడి పనిచేస్తాడు. వందమందికి ఒక్క చేతిమీదుగా వంటచేసి వడ్డన చెయ్యగలడు. ఊళ్ళో వున్న పెద్ద పెద్దవాళ్ళ యిళ్ళల్లో ఏ శుభకార్యం జరిగినా మరే అవసరం వచ్చినా అవధాని అన్నీ క్షణాలమీద జరిగేలా చూస్తాడు. అందరికీ తలలో నాలుకలా వుంటాడు. అయినా అతని బ్రతుకు గొర్రెతోక లాంటిది. దానికి ఎదుగూ బొదుగూ వుండదు. రెక్కాడితే గాని డొక్కాడదు. ఉపద్రవంలా వచ్చి పడిన ఈ జ్వరం చూసి అవధాని భయపడ్డాడు. ఎందుకిలా వచ్చింది? తను మంచానపడితే యిల్లు గడిచేది ఎలాగా అని బాధపడడం మొదలు పెట్టాడు.

"నాన్నా! ఒక్కసారి యిటుచూడు" అంటూ అతని కూతురు లలిత అవధాని వంటిమీద చెయ్యివేసి "అమ్మో! ఎంత జ్వరమో" అంటూ కంగారుపడింది. వెంటనే తమ్ముడిని పిలిచి "ఒరే రామూ, నూతి పళ్ళెం దగ్గర వాటాలో ఆచారిగారు వుంటారే - ఆయన్ని పిలుచుకురా - నాన్నకి చాలా జ్వరం వుందని చెప్పు. ఏం?" అంటూ పంపింది. రాము పరుగు తీశాడు.

అవధాని వుండే ఆ యింట్లో సుమారు పన్నెండు వాటాలు వున్నాయి. అన్నీ రెండు గదుల వాటాలే. అంతా కలిసి ఒక్కటే ఉమ్మడి వాకిలి. ఉమ్మడి నుయ్యి- అన్నీ

సౌకర్యాలు వుమ్మడే. మొత్తం అక్కడున్న అన్ని సంసారాల్లోనూ నూటయాభై రూపాయల పైన రాబడి వున్నవాళ్ళు ఒక్కరూ లేరు. అందరూ కష్టపడి పనిచేసుకుని గౌరవంగా బ్రతుకులు యీడ్చుకుపోతున్నారు. అవధానికి పదహారేళ్ళ కూతురు-లలిత, పదేళ్ళ కొడుకు రాము. అవధానికి పూర్వాచారాలు, సనాతన భావాలు నరనరాల్లోనూ జీర్ణించుకుపోవడంతో లలితను చదువుకోడానికి ససేమిరా బయటకి పంపలేదు. ఏదో ఆ పిల్ల వుత్సాహం కొద్దీ కొంచెం చదవడం వ్రాయడం నేర్చుకుంది. దొరికిన పుస్తకం చదవకుండా వదలదు. అర్థమైనా, కాకపోయినా చదివి మాత్రం అవతల పారేస్తుంది.

అవధాని యిటూ అటూ కదులుతున్నాడు. లలిత భయంగా ఆందోళనగా తమ్ముడికోసం గుమ్మం వైపు చూస్తోంది.

భాస్కరం ఈలవేస్తూ యింటి తాళం తీస్తూ ఒక్కసారిగా ఆగిపోయాడు. పక్క వాటాలోంచి మూలుగు గట్టిగా వినిపిస్తోంది. అతను గది తలుపులుతీసి చీకట్లో అగ్గిపుల్ల గీశాడు. పేదవారి బ్రతుకుల్లో పేరుకుపోయిన చీకటిలో మిణుగురు పురుగులా అది వెలిగింది. కిటికీలో వున్న లాంతరు వెలిగించి బట్టలు మార్చుకున్నాడు. మసిబారి నల్లగా వున్న లాంతరు చిమ్నీలోంచి వెలుగు నలుపు-తెలుపు కలిపి నేసిన కలనేత బట్టలా గదంతా పరచుకొంది.

భాస్కరానికీ, అవధానికీ వయసులో చాలా తేడా వున్నప్పటికీ ఇద్దరూ మంచి స్నేహంగా వుంటారు. భాస్కరం ఒక గవర్నమెంటు ఆఫీసులో ప్యూనుగా పనిచేస్తున్నాడు. బ్రాహ్మణ కులంలో పుట్టి అలాంటి వుద్యోగానికి వెళ్ళడం చాలా నామర్దా అని ఎన్నోసార్లు అవధాని అతనితో అనేవాడు. దానికి భాస్కరం సమర్థించుకుంటూ వాదించేవాడు. కష్టపడి ఎక్కడో ఒకచోట నీతిగా పనిచేయడంలో తప్పులేదని, తన దురదృష్టంకొద్దీ చిన్నప్పటినుంచీ తనకి చదువు వంటబట్టలేదని, తన వుద్యోగం కూడా చాలా గౌరవప్రదమైనదేనని చెప్పి, అవధానిని వొప్పించాలని చూసేవాడు భాస్కరం . కరుకుల్లా వచ్చే నూటయాభై రూపాయలమీద అవధానికి ఆశవున్నా గౌరవం కలిగేది కాదు. ఏదో మూర్ఖంగా వాదించేవాడు. అభిప్రాయాలు ఎలా వున్నా యిద్దరూ అన్నీ మరచి మంచి స్నేహితుల్లా మెలిగేవారు. అవధానికి అయిదూ, పదీ కావలసివస్తే భాస్కరం సర్దేవాడు. చిన్నవాడు, అన్నీ తెలియవు అని అతని భారం తనమీద వేసుకుని, మంచి, చెడ్డ చూస్తూ యిరుగు పొరుగు అందరితో తన మనిషిగా చెప్పేవాడు అవధాని.

భాస్కరం వంటకి బద్ధకించి కూర్చుంటే తనింట్లోంచి భోజనం పంపేవాడు- భాస్కరం తెచ్చిన పత్రికలు, పుస్తకాలు తండ్రి యిస్తే లలిత చదువుతూ వుండేది. లలిత ఎప్పుడూ భాస్కరంతో మాట్లాడి ఎరుగదు.

ఓర వాకిలిగా వేసివున్న తలుపు మెల్లగా తోశాడు భాస్కరం. అది కిర్రుమంది. "ఎవరూ" అంటూ లలిత చాపమీద లేచి కూర్చుంది.

"అవధానిగారు...." అంటూ యింకా ఏదో అనబోయాడు భాస్కరం.

"నాన్నగారికి వంట్లో బాగుండలేదు" అంటూ లేచి లాంతరు పెద్దది చేసి, పక్కగదిలోకి నడిచింది.

"ఎప్పటి నుంచి జ్వరం?" అంటూ అవధాని మంచం దగ్గరికి జేరి భాస్కరం ఉలిక్కిపడ్డాడు. అతను భయంతో కంపించి పోయాడు. శరీరం మీద రోమాలు నిక్కబొడుచుకున్నాయి. ఒక్కసారి చలి గుండెల్లోంచి గజ గజలాడింది. అవధాని అస్తవ్యస్తంగా నులకమంచంమీద పడివున్నాడు. చిన్న అంగవస్త్రం తప్ప వంటిమీద బట్టలేదు. వంటినిండా కుంకుడు గింజలు పేర్చినట్లు బొబ్బలు వున్నాయి. విషయం అర్థమైంది. ఒక్క అడుగు వెనక్కి వేశాడు భాస్కరం.

మశూచి - భయంకరమైన మశూచి.

"పెద్దమ్మవారు, చల్లని తల్లి దయగా చూస్తే ఏమీ ఫరవాలేదన్నారంతా" అంది లలిత సన్నగా.

అవధాని నిద్రపోతూనే వున్నాడు. ఎందుకో అక్కడ ఒక్క క్షణం కూడా నిలబడలేకపోయాడు భాస్కరం.

"ఏమైనా కావాలంటే అడగండి" అని బయటకి వచ్చేశాడు.

అతని మనసులో పెద్ద తుఫాను చెలరేగింది. అంతవరకు యింట్లో అలాంటి మనిషిని పెట్టుకుని చుట్టుపక్కల వాళ్ళు ఎలా వుండాలి అనే అతను మదనపడసాగాడు. ఇది ఎంతమందిని చుట్టపెట్టుకుని పోతుందో అని ఆలోచించిన కొద్దీ అతనికి మరీ గందరగోళంగా అనిపించి భయం వేసింది. ఏమీ చెయ్యబుద్ధి పుట్టలేదు. కళ్ళుమూసినా తెరిచినా ఒకటే దృశ్యం అతన్ని వెంటాడుతోంది. అస్తవ్యస్తంగా పడివున్న అవధాని రూపం అతని మనసులో నిలిచిపోయింది. రాత్రంతా నిద్ర లేకుండానే గడిచిపోయింది.

బాగా ఎండ ముదరకముందే భాస్కరం యింట్లోంచి బయటపడ్డాడు. అతను రోడ్డుమీద నడుస్తుంటే కూడా అదే ఆలోచన. ఏం చేయాల? అది భయంకరమైన

వ్యాధి. నీటిద్వారా, గాలిద్వారా సులువుగా వ్యాపించిపోతుంది. మొత్తం ఆ లోగిలిలో యాభై మందికి పైనే ఉన్నారు. అందరినీ ఎలా రక్షించడం? అందరూ మూర్ఖులే. మూఢ విశ్వాసాలే గాని ఆలోచన లేనివారు. చెప్పినా వినరు. కాని యిప్పుడు వినకపోయినా చెప్పకతప్పదు. సంఘ సంక్షేమం అంటారేగాని, ఈ సంఘంలో ఎవరైనా యిలాంటి పరిస్థితిని ఎదుర్కొని నిలబడగలరా అని ఎంతో బాధపడిపోయాడు భాస్కరం. సాహసంతో అతను ఒక నిశ్చయానికి వచ్చాడు. ముందుకు పడే ప్రతి అడుగు సందిగ్ధంగా వెనక్కి లాగుతున్నా ధైర్యంగా ముందుకే నడిచాడు. నిర్మూలించాల్సిన సమస్య అతని ముందు నిలిచి తొందర చేసింది.

భాస్కరాన్ని ఎంతో మెచ్చుకుని చాలా పొగిగాడు మెడికల్ ఆఫీసర్. మీలాంటి యువకులు మాకు సహకరించాలి అంటూ భుజం తట్టాడు. ఒక అరగంటలో పూర్తి వివరాలు - భాస్కరం ఆఫీసు అడ్రసు, తీసుకుని అతన్ని పంపించారు ఆరోగ్యశాఖవారు.

కను చీకటి పడేవేళ భాస్కరం కాళ్ళీడ్చుకుంటూ యింటికి వచ్చాడు. లలిత గుమ్మంలో తలొంచుకుని కూర్చుని వుంది. బాగా ఏడ్చినట్లు కళ్ళు వాచి వున్నాయి. భాస్కరానికి అడుగు ముందుకు వెయ్యడానికి గుండెలు దడదడలాడాయి. అతని అడుగుల సవ్వడికి లలిత చటుక్కున తలెత్తింది. పగ పట్టిన త్రాచుపామును చూసినట్లు ఆమె భయపడింది. ఆమె కళ్ళు కోపాగ్నితో భగభగమండాయి. భాస్కరం తప్పుచేసిన వాడిలా తలదించుకున్నాడు. ఆమె ఒక్క ఉదుటున లోపలికి వెళ్ళి దభీమని తలుపేసు కుంది. భాస్కరానికి ఛెళ్ళున కొట్టినట్టు అనిపించింది అతను తేరుకుని అడుగు ముందు కేశాడు. ఇంతలో పెద్దబొజ్జ వూపుకుంటూ వైశంపాయనుడుగారు వచ్చి భాస్కరానికి అడ్డుగా నిల్చి వ్యంగ్యంగా నవ్వుతూ "ఏమిటోయ్ చాలా పెద్దవాడివై పోయినట్టున్నావ్!" అన్నాడు.

ఇంతలో మరో పెద్దమనిషి ముందుకు దూసుకొచ్చాడు.

"ఏవయ్యా! కుర్రాడివైనా బుద్ధిమంతుడివి అనుకున్నాం. ఇదేనటయ్యా నీ చదువు? బాగుంది. పెద్దముండావాడు; ఏదో తల్లి కనిపించింది. ఆ తల్లే చల్లగా జారిపోతుంది. దానికి మందులూ మాకులూ వేస్తే కోపగించి కొంపతీస్తుంది. ముష్టి డబ్బుకోసం ఆశపడి గవర్నమెంటువారికి చెప్తావా? ఛీ" - అంటూ దులిపేశాడు.

మరో సన్నటి మనిషి సిగరెట్ కాలుస్తూ లుంగీ ఎగ్గట్టి."ఈ కాలం పిల్లలకి తెలివి ఎక్కువండి. రకరకాల సంపాదనలు, మంచీ-చెడ్డా, నీతి నియమం ఏమీలేవు" అంటూ సాగదీశాడు.

లలిత కొంచెం తలుపుతీసి సందులోంచి చూస్తోంది. పక్కింటి పిన్నిగారు గబగబా వచ్చింది.

"నలుగురి మధ్యా బ్రతకాలంటే యిలాగేనా వుండేది? ఏం బాబూ, ఎదుటివారి కష్టం అర్థం చేసుకోవాలి. తోటివారి మంచి కోరాలి. నలుగురు క్షేమంగా వుండాలని కోరుకోవాలి. అంతేగాని, తగుదునమ్మా అంటూ ఇదా చేసే పని" అంటూ సన్నాయి నొక్కులు నొక్కింది.

ఇంతవరకు నోరు పడిపోయిన వాడిలా నిలబడిన భాస్కరంలో ఒక్కసారి చైతన్యం వచ్చింది.

ఒక్కమాటే జవాబు చెప్పాడు "నలుగురి మంచికోరే నేనాపని చేశాను" అని.

"చాల్లే! అలా అనకపోతే డబ్బుకోసం అంటావేమిటి?"

"సార్! మీ రిష్టం వచ్చినట్లు మాట్లాడకండి. నా కసలు డబ్బు యిస్తారని కూడా తెలియదు."

"భేష్! బాగుందోయ్. అబద్ధం ఆడినా గోడ కట్టినట్లు వుండాలి. ఎక్కడ చూసినా, ఏ గోడమీద చూసినా గవర్నమెంటువారు ఘోషిస్తున్నారు కదా మొట్టమొదటగా తెలియజేసినవారికి వెయ్యిరూపాయలు బహుమతి అని".

భాస్కరం మనసు బాధతో కుతకుతలాడింది. నిజంగా తనెప్పుడూ ఆ విషయం చూడలేదు. ఇలాంటి పరిస్థితిలో వారికీవిషయం తెలియజెయ్యడమే తన కర్తవ్యంగా అనుకున్నాడు గాని ఈ బహుమతులు అవీ తనకు తెలీనే తెలీదు. కాని యెప్పుడెవరు నమ్ముతారు? అవధాని వాటాకేసి చూశాడు. లలిత యిటే చూస్తోంది. ఆ రెండు కళ్ళ నిండా అసహ్యం నిండి వుంది. భాస్కరానికి గుండెలు ఎవరో గట్టిగా పిండినట్లుగా అనిపించింది. అతను మొదటిసారిగా తప్పుచేశామేమోనని బాధపడ్డాడు. భాస్కరాన్ని యిలా వీధిలో నిలేసి అంతా గొడవ చేస్తుంటే నూతి పళ్ళెం దగ్గర వాటాలో వున్న ఆచారిగారు నెమ్మదిగా అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ వచ్చారు.

"ఏమిటిదంతా? ఏదో చిన్న కుర్రాడు. తెలీక చేశాడు. సంఘ సంక్షేమం అంటూ గవర్నమెంటు ప్రాపగాండా చేస్తుంటే చిన్నవాడు కదా! సరే యిక వదిలేయండి" అంటూ అటూ ఇటూ కాకుండా సర్ది చెప్పేశారు. నిజానికి ఆచారిగారికి భాస్కరం చేసిన దానిలో పెద్ద తప్పేమీ కనిపించలేదు. సరికదా, అది ఒక విధంగా మంచిదే అనిపించింది. ఆయన కూడా విశాలంగా ఆలోచించలేకపోయినా యీ మధ్య

నలుగురికి మందులివ్వడం రోగాల గురించి పరిశీలించడం చేస్తున్నారు. అందువల్ల యిలాంటి దారుణమైన పరిస్థితిలో మనిషిని విడిగా ఎక్కడైనా వుంచి వైద్యం, సదుపాయం చూడటం మంచిదే అని ఆయనకు కూడా అనిపించింది. కాని, ఆ విషయం నలుగురిలో గట్టిగా చెప్పి, భాస్కరాన్ని సమర్థించగల ధైర్యం ఆయనలో లేదు. అందుకే అటూ యిటూ కాకుండా సర్దిచెప్పారు.

చివరికి అంతా కలిసి ఒకటే నిర్ణయం చేశారు. భాస్కరంలాంటి పొరుగు కిట్టని మనిషిని నలుగురు మసిలే యిలాంటి యింట్లో వుంచకూడదు అనుకున్నారు.

ఆడాళ్ళు నలుగురూ కలిసి ఇల్లుగలామె దగ్గరికి బయలుదేరి వెళ్ళారు. ఆమె చాలా ముసలిది. ఏదో ఒక మూల గదిలో వుండి, యింత వండుకు తింటూ, ఇంటిమీద వచ్చే అద్దెలో కొంత వాడుకుని, మరికొంత ఎక్కడో దూరాన వున్న కొడుకు పేర బ్యాంకులో వేస్తూ వుంటుంది.

అద్దెకున్న వాళ్ళంతా ఆమెకు వ్యవహారాలు చూసిపెడుతూ వుంటారు. ఆమె కూడా ఎవర్నీ ఏమీ అనదు. అతి భయస్థురాలు.

ఇంతమంది ఒక్కసారి తన దగ్గరికి రావడంతో ముసలామె కొంచెం గాభరా పడింది.

"బామ్మగారు చూశారా! నలుగురూ కలిసివుంటే యీ యింట్లో కష్టం వస్తుంది. సుఖం వస్తుంది. యిలా బయట పెట్టుకుంటే ఎలాగండి?" అంది ఒకామె. బామ్మగారు ముందు తెల్లబోయినా విషయం వెంటనే అర్థం చేసుకుంది. కానీ ఆమె నోరు విప్పకుండానే "వెంటనే యిల్లు ఖాళీ చేయించండి. మందులూ, మాకులూ వేస్తే తల్లికి కోపం వస్తుంది. అంటురోగం అంటే ఎంత తప్పు? అది అసలు రోగమే కాదు!" అంటూ అందుకుంది మరొకామె. బామ్మగారు ఏమీ చెయ్యలేకపోయింది.

భాస్కరం గది ఖాళీచేశాడు. లలిత తన దగ్గరవున్న పాత పత్రికలు తిరిగి యిచ్చేసింది.

"మీ నాన్నగారు పూర్తిగా కోలుకుని ఇంటికి వస్తారు. అప్పటికైనా మీకు నా గురించి అర్థమైతే చాలు" అన్నాడు భాస్కరం.

ఆమె ఒక్కసారి అతనికేసి చూసి తలదించుకుంది. తండ్రి ఎలాగూ లేడు. యెంతో స్నేహంగా వున్న భాస్కరం కూడా వెళ్ళిపోవడం ఆమెకి కొంచెం బాధగానే అనిపించింది. అందరూ కలిసి అతన్ని అనరాని మాటలని వెళ్ళగొట్టడం లలితకి

కష్టం అనిపించింది. అయినా తను పెదవి విప్పి మాట్లాడలేకపోయింది. ఎందుకంటే అతను తమకి తీరని ద్రోహం చేశాడు. అతనిమీద తను జాలి తలచడంలో అర్థంలేదు. తన కన్నతండ్రి ఎంతో బాధలో వుండగా కనీసం తను దగ్గరగా వుండే అవకాశం కూడా లేకుండా చేశాడు.

లలిత ఆలోచిస్తూ కూర్చుంది. భాస్కరం యిలా చెయ్యడానికి కారణం ఏమిటో ఆమెకి ఎంత ఆలోచించినా బోధపడకుండా వుంది. అతనెలాంటివాడో తనకి తెలీదు. ఇంత కాలంగా చూస్తున్నా అతను మంచిగానే మర్యాదగానే వుండేవాడు. వెకిలివేషాలు వేసేవాడు కాదు. తన తండ్రిని ఎక్కడో అంటురోగుల ఆస్పత్రిలో చేర్పిస్తే తనూ తమ్ముడు ఏమైపోవాలని అతడి ఉద్దేశం? ఆ మాత్రం ఆలోచించలేకపోయాడా భాస్కరం అనుకుంది. మళ్ళీ ఆమె మనసు ఎదురుతిరిగి ఆలోచిస్తోంది. ఒకవేళ నాన్న అలా బాధపడుతూ యీ యిరుకుకొంపలో వుంటేతనేం చెయ్యగలదు? తనకి తోడుగా ఎవరుంటారు? ఈ కబుర్లు చెప్పే వారెవరైనా తనకి సహాయం చేస్తారా? ఇది మనిషి నుండి మనిషికి పాకిపోయే అంటురోగం అంటారు. నిజంగా భాస్కరం చేసినపని మంచిదేనేమో! వెంటనే అంటురోగం అన్నందుకు లెంపలేసుకుంది. భయంగా అమ్మవారికి దండం పెట్టుకంది. ఏది ఏమైనా అతని ముఖం చూస్తూ దగా, మోసం కనిపించడం లేదు అనుకుంది.

లలితకి ఏమీ తోచలేదు. మనసు అటూ ఇటూ వూగిసలాడుతోంది, బెంగగా అనిపిస్తోంది. రామూ అస్తమానూ తండ్రిని గురించే అడుగుతున్నాడు.

పదిరోజులు గడచిపోయాయి.

ఈ పదిరోజుల్లో భాస్కరం వచ్చి అవధాని కులాసాగా ఉన్నాడని, యింకా పూర్తిగా తగ్గలేదని, కంగారు పడాల్సిన పనిలేదని చెప్పాడు. లలిత మాత్రం అతన్ని గుమ్మంలో నిలబెట్టి మాట్లాడి పంపేసింది. అయినా ఇరుగుపొరుగు వాళ్ళు నాలుగు రకాలుగా సలహాలిచ్చారు. లలితకి ఒళ్ళు మండింది.

"ఏమ్మా! లలితా వాడెందుకు వచ్చాడు. చేసింది చాలక? నువ్వు మాత్రం మాట్లాడకు. మాయలాడి వెధవ" అంటూ ఒకరు

"అయినా తండ్రి లేడుకదా వాడికేం పని నీతో" అని మరొకరు

"ముఖంమీద తలుపేసి లోపలికెళ్ళక వాడితో నీకు మాటలేమిటమ్మాయ్" అంటూ ఎవరిష్టం వచ్చినట్లు వాళ్ళు అనేశారు. లలితకి చాలా కష్టంవేసింది. ఎప్పుడూ మనిషిని

తప్పుగానే కాక మంచిగా అంచనా వెయ్యడం ఈ మనుష్యులకి తెలియదా? నిజానికి ఎంతో బెంగగా వున్న సమయంలో భాస్కరం వచ్చి చల్లనిమాట చెప్పి వెళ్ళడం వల్ల తన మనసుకి ఎంత వూరట కలిగిందో వీళ్ళకెలా తెలుస్తుంది?

లలితకి చుట్టుప్రక్కల వాళ్ళంటే భయం, అసహ్యం వేసింది. మనుషులు పక్కవారిని వీలుంటే పీక్కుతింటారు. లేకుంటే హేళనచేస్తారు. వీళ్ళని అసలు పట్టించుకోకూడదు. ఈసారి అతను వస్తే కూర్చోబెట్టి మాట్లాడాలి అనుకుంది లలిత.

❖ ❖ ❖

భాస్కరం రెండుసార్లు అవధాని యింటికి వెళ్ళి పిల్లల్ని చూసి వచ్చాడు. అతని మనసు పరిపరివిధాల ఆలోచిస్తుంది. నిజంగా ఆ సంసారం తనవల్ల దిక్కులేనిదిగా కాకూడదు అనుకున్నాడు. అవధాని మళ్ళీ ఇంటికి వచ్చేవరకు వాళ్ళ బాగోగులు తనే చూడాలని నిర్ణయించుకున్నాడు. మిత్రుల ద్వారా అవధాని వుండే హాస్పిటల్‌లో అతని క్షేమం తెలుసుకున్నాడు ఒకరిద్దరు పెద్దవాళ్ళని కలుసుకుని అతని విషయం వివరించి అతన్ని జాగ్రత్తగా చూసే ఏర్పాటు చేసాడు.

ఆ రోజు సాయంత్రం అతను అవధాని ఇంటికి వెళ్తే లలిత ఆప్యాయంగా ఆహ్వానించింది. ముందు అతను కాస్త తత్తరపడ్డాడు. తనుతెచ్చిన డబ్బు లలితకిస్తూ "ఈ డబ్బు మీ ఖర్చుకండి" అన్నాడు ఆమె కళ్ళల్లో మెదిలిన అనుమానం కనిపెట్టి మెల్లిగా నవ్వుతూ "అప్పుగానే లెండి. మీ నాన్నగారు వచ్చిన వెంటనే తీర్చేయవచ్చు" అన్నాడు.

లలిత కళ్ళల్లో చివ్వున నీరు చిమ్మింది. నిజానికి తెల్లారితే యింట్లో ఏమీలేవు. కబుర్లు చెప్పిన వారెవరూ సహాయానికి ముందుకు రాలేదు. నూతి పళ్లెం ఆచారిగారి భార్య మాత్రం పిలిచి నాలుగుశేర్లు బియ్యం యిచ్చింది. అవే సర్దుతూ వచ్చింది యీనాటి వరకూ. లలిత డబ్బు తీసుకుంది. భాస్కరం లేచాడు వెళ్తానని. లలిత వుండమని, నిమ్మకాయ నీళ్ళు యిచ్చింది. అవి చల్లగా హాయిగా అనిపించాయి.

❖ ❖ ❖

నెలరోజుల తరువాత అవధాని చిక్కి శల్యమై మెల్లగా రిక్షా దిగుతుంటే అంతా ఆశ్చర్యంతో గుమిగూడారు. లలిత పరుగున వెళ్ళి తండ్రికి చేయి ఆసరాయిచ్చి నడిపించింది. ఆమె కళ్ళల్లో నీటిపొర కమ్మింది, ముఖంనిండా మచ్చలతో పోలికే మారిపోయిన తండ్రిని భయంగా చూశాడు రాము.

"లలితా, భాస్కరం వచ్చాడా!" అన్న ప్రశ్నకి లలిత క్షణం తత్తరపడింది. వచ్చాడని చెప్పాలా, ఎప్పుడొచ్చాడని చెప్పాలి. తండ్రి ఏమంటాడోనని ఆమెకి భయం వేసింది. "మూడు రోజుల క్రితం వచ్చారు" అంది. ఏది ఏమైనా తండ్రితో అబద్ధం ఆడకూడదని.

"నిజంగా అతనే లేకపోతే నేనేమై పోయేవాడినో!" అని తండ్రి అంటుంటే ఆమె మనసులోంచి భయం పొర తొలగి ఆనందం విరిసింది. అవధాని అక్కడ తన్నెంత జాగ్రత్తగా చూశారో, వారి సేవా ధర్మంవల్లనే తనెలా బ్రతికి బట్టకట్టాడో కూతురుతో చెప్తుండగా గుమ్మంలో భాస్కరం కనిపించారు.

"రావోయ్" అంటూ అతన్ని ఆహ్వానించాడు.

"మిమ్మల్ని ఈ రోజు డిస్‌ఛార్జ్ చేస్తారని తెలుసు. ముందుగా అక్కడికే వద్దామని అనుకున్నాగాని అర్జంటుగా మా ఆఫీసరు యింటికి వెళ్ళాల్సి వచ్చింది.

"ఫరవాలేదు-అమ్మాయ్ కొంచెం కాఫీ కలుపమ్మా, అన్నట్టు పాలువున్నాయా?" అన్నాడు మెల్లిగా.

"ఉన్నాయి నాన్నా" అంటూ లలిత లోపలికెళ్ళింది.

భాస్కరం జేబులోంచి మెల్లిగా కాగితాల మధ్యన వున్న వెయ్యి రూపాయల సొమ్ము తీసి అవధాని చేతిలో పెడుతూ.

"నేను డబ్బుకు ఆశపడి మీకేదో ద్రోహం చేశానని అందరూ అనుకున్నారు గాని నాకలాంటి దురుద్దేశం ఎప్పుడూ లేదు. మిమ్మల్ని నిజంగా రక్షించాలనీ, యీ చుట్టుపక్కలవారిని యీ ఆపదనుండి తప్పించాలని ఇలా చేశాను. మిమ్మల్ని చాలా బాధపెట్టి వుంటాను-ఇదిగో- ఈ డబ్బు మీ మూలంగా వచ్చింది. మీకే చేరడం న్యాయం. మిమ్మల్నీ, మీ కుటుంబాన్నీ పెట్టిన కష్టానికి యీ విధంగానైనా ఋణం తీర్చుకుంటున్నా" అన్నాడు. కళ్ళలో నీరు నిండింది.

"బాబూ! నువ్వు మాకు ఋణపడి వుండటమేమిటి? నేనే నీ ఋణం తీర్చుకోలేను. ఈ డబ్బు నా కెందుకూ? నీకు నేనే మిచ్చుకోగలనా అనే ఆలోచిస్తున్నాను" అంటూ అప్పుడే కాఫీగ్లాసుతో అక్కడికొచ్చిన లలిత కేసి చూసాడు. ఆమె కళ్ళు సిగ్గుతో వాలిపోయాయి. చేతిలో గ్లాసు కొంచెం వణికింది.

"అతనికీయమ్మా" అన్న తండ్రి మాటతో ఆమె భాస్కరం కేసి చూసింది. ఒక్క క్షణం యిద్దరి చూపులూ కలుసుకున్నాయి. కాఫీ అతని చేతికిచ్చి చటుక్కున ఆమె లోపలికెళ్ళిపోయింది.